

Олександра САВЧЕНКО
Ірина КРАСУЦЬКА

Оріон

Українська мова та ЧИТАННЯ

Частина 4

КНИГА

ТВОРЧИСТЬ

ВІДКРИТТЯ

РАДІСТЬ СПІЛКУВАННЯ

ДОБРО

ДУМКА

МЕДІАТЕКСТ

ЛЮБОВ

ДІАЛОГ

ОСОБИСТІСТЬ

ДОРОГОВКА ДЛЯ СПРАВЖНІХ ЧИТАЧІВ

4
КЛАС

Олександра САВЧЕНКО
Ірина КРАСУЦЬКА

Українська мова
та
ЧИТАННЯ

Підручник для осіб з особливими освітніми потребами
(Н 54.1 – Н 54.2)
4 клас
(у 4-х частинах)

Частина 4

Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України

Київ
Оріон
2021

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2021 № 53)

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Відповідно до Типової освітньої програми колективу авторів
під керівництвом О. Я. Савченко

Умовні позначення:

Звертаємо увагу.

Читаємо правильно.

Міркуємо і відповідаємо.

Досліджуємо текст.

Працюємо в парі.

Працюємо в групі.

Роз'єднай слова і прочитай.

Фантазуємо і створюємо.

Граємо сценку, виставу.

Дізнаємося значення слів.

Савченко О. Я.

С13 Українська мова та читання : Підручник для осіб з особливими освітніми потребами (Н 54.1 – Н 54.2) 4 клас (у 4-х частинах) : Частина 4 // О. Я. Савченко, І. В. Красуцька. — Київ : УОВЦ «Оріон», 2021. — 80 с. : іл.

ISBN 978-966-991-179-7.

ISBN 978-966-991-183-4 (Ч. 4).

УДК 811.161.2*кл4(075.2.056.262)

ЛЮБІ ДІВЧАТКА І ХЛОПЧИКИ!

Ви розгортаєте другу частину підручника літературного читання.

Що ви очікуєте? На які запитання хочете отримати відповіді?

Давайте поміркуємо разом: чого корисного у житті ми навчаємося на уроках літературного читання?

**Створювати
власні тексти**

**Читати
вдумливо**

**Пізнавати
світ емоцій
і почуттів**

**Взаємодіяти,
мріяти, діяти**

**Інсценізувати
прочитане**

**Висловлювати
власну думку**

**Слухати
й обговорювати
прочитане**

**Шукати
й оцінювати
інформацію,
користуватися нею
у життєвих
ситуаціях**

**Вільно
почувати себе
у світі
медіатекстів**

**Досліджувати
й розуміти різні
види текстів**

**Читаємо вдумливо!
Читаємо із задоволенням!
Читаємо щодня!**

ПИШАЄМОСЯ РІДНОЮ КРАЇНОЮ

 Художники малюють картини фарбами, а письменники і письменниці створюють **образи** словами.

Ви прочитаєте твори про наш **рідний край**. Красу природи й людей змальовано так влучно й виразно, що ці картини не лише можна побачити у своїй уяві, а й відчутти ставлення авторів до зображеного.

Читаючи вдумливо твори цього розділу, ви будете:

- визначати настрої і почуття дійових осіб, образні вислови, які вжито, щоб змалювати побачене;
- досліджувати жанрові особливості творів;
- ділитися враженнями про прочитане, переказуючи твори;
- застосовувати прийоми роботи з дитячою книжкою;
- дізнаватися з **«Медіавіконця»**, як правильно сприймати інформацію.

* * *

Як не любить той край,
де вперше ти побачив
солодкий дивний світ,
що ми звемо життям,
де вперше став ходити
і квіткою неначе
в його теплі зростав,
і усміхавсь квіткám!

- Про який край пише поет? Прочитай.
- Як ти вважаєш, поет запитує чи стверджує?
- З яким почуттям ти прочитаєш вірш? Поясни.
- Вивчи вірш напам'ять.

Видатна поетеса, наша сучасниця **Ліна КОСТЕНКО** оспівує красу рідного краю так сильно й натхненно, що її слова хочеться запам'ятати.

УСЕ МОЄ, ВСЕ ЗВЕТЬСЯ УКРАЇНА

... Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю¹, що воно за диво, —
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо²,
усе як є — дорога, явори,
усе моє, все зветься Україна.
Така краса, висока і нетлінна³,
що хоч спинись і з Богом говори...

¹ Не тямлю — не розумію.

² Незрадливий — вірний, не здатний на зраду.

³ Нетлінна — тут: вічна.

- Перечитай вірш мовчки. Зверни увагу на вислови: **«спіпну від краси», «спинись і з Богом говори», «усе як є», «усе моє», «краса висока й нетлінна».**
- Читаючи вголос, передай своє ставлення до змісту вірша. Які слова вимовиш із більшою силою голосу? Де буде найдовша пауза?

Поміркуйте разом. Які почуття автора до рідної землі передають згадані вище вислови?

Надія Кир'ян

ЄВША́Н

...Ця квіточка, про яку я зараз розповім, народжується не на землі, а в душі людини. Це почуття любові до рідної землі, до батьківщини. І розкривається воно від запаху чарівного зілля з непримітними суцвіттями. А зветься це зілля — євшан. Існує легенда, що людина, котра зовсім забула свою вітчизну, мову, звикла до чужини, вдихнувши полинового запаху євшану, згадує дитинство, маму, її колискові пісні. І тоді розуміє, що її сите і забезпечене життя на чужині нічого не варте. А збагнувши це, повертається додому.

Отака чарівна ця рослинка — квітка євшан.

- Прочитай мовчки. Розкажи, чим особлива ця квітка.
- Що найбільше запам'яталося з прочитаного? Поділися цим із однокласниками/однокласницями. А що нагадує про рідну домівку тобі?
- Вибери з тексту уривок, що тобі хотілося б вивчити напам'ять. Кому із рідних тобі хотілося б його розповісти?

Склади і запиши твір про свою улюблену рослину. Це буде твір-міркування, твір-опис чи твір-розповідь?

* * *

У назвах міст і сіл слова,
в яких щось рідне, таємниче;
і голос предків ожива
й сьогодні в рідний край нас кличе.
Читай і думай, друже мій,
і не цурайся свого роду.

Ви вже добре знаєте захопливі оповідання **Алли КОВАЛЬ** про походження слів нашої мови. У книжці **«Знайомі незнайомці»** вона розповіла про походження назв сіл, міст, річок України. Прочитайте кілька з таких розповідей.

Чим вони вас зацікавили?

Алла Коваль

ЗНАЙОМІ НЕЗНАЙОМЦІ

Тихе містечко **ФАСТІВ** (Київська область) мало чим відрізняється від інших таких же невеликих поселень, розкиданих по всій Україні. Ось тільки хіба його вік... Перша згадка про нього датується 1390 р. Але таких давніх — навіть ще давніших — сіл і міст у нас є теж чимало. То чим же Фастів вирізняється серед них? Таємничістю назви. Начебто вона й простенька, але зовсім не прозора. Почнемо хоча б з того, що українських слів з **Ф** на початку в літературній мові дуже мало, і вони в основному або запозичені і прижилися, наче свої, або звуконаслідувальні. Тому правильніше було б

читати й писати не **Фастів**, а **Хвастів**. Слово **хваст** — є у слов'янських мовах, означає «**бур'ян**», є в українській мові слово **хвіст**, але до чого він тут? От і з'явилися легенди. Одна з них твердить, що після розгрому половців по селищу були розкидані бунчуки розбитого війська, зроблені з кінських хвостів. Звідси й назва. Інша легенда пов'язується з іменем фастівського полковника Семена Палія. Начебто в битві з польською шляхтою він власноручно знищив 700 ворогів, а потім ходив по місту і хизувався цим, хвастався. Та є у назві міста суфікс **-ів**, а це означає, що вона утворена від власного імені чи прізвиська. Можна додати до тих легенд, які вже є, ще одну: якщо річку, яка тече через Фастів, називають **Унава** (а це чеське слово, означає «**втома**»), якщо в основі назви Фастів лежить ім'я або прізвисько **Хваст** (а це теж чеське слово, яке означає «**бур'ян**»), то можна навіть уявити собі цього Хваста, який прийшов із заходу й оселився тут, давненько правда, 600 років тому... От вам і ще одна легенда.

Місто **ХАРКІВ** (обласний центр) стоїть при литті річок Харків і Лопань. Місто засноване в другій половині 17 ст. Перша писемна згадка про нього датується 1654 р. Документи свідчать, що в цей час сюди прибуло кілька сотень родин українських переселенців (відоме навіть прізвище їх «старшини» — Іван Каркач). Протягом 1655–1656 років тут було збудовано фортецю — як захист від кримських і ногайських татар. Про походження назви міста Харків є кілька розповідей. Так, за однією з легенд, місто названо іменем першого поселенця козака чи сотника **Харитона**,

якого називали зменшеним ім'ям **Харко**. Вважається, що хутір **Харка́** був на низовинній, болотяній місцевості, недалеко від впадіння річки Харкова в Лопань. Переселенцям доводилось увесь час оборонятися від татарських наїздів. В одному з боїв загинув і Харко — потонув у Сіверському Донці. Пограбований хутір довго стояв пустою, а згодом тут виникло нове поселення зі старою назвою. Існує ще один переказ: колись у придонецьких степах кочували половці. Своїх міст у них не було; були кочовища. Одне з них — від імені половецького хана **Шаруканя** — стало пізніше містом Харків (**Шарукань** у вимові місцевого населення поступово змінилося на **Харків**). Слово «**шарукань**» складається з двох: шаруа — «**скотар**» і кан — «**стоянка**»; разом — «**стоянка скотаря**». За іншою, більш достовірною, версією, місто дістало назву від річки **Харків** (у документах річка згадується раніше, ніж місто — 1627 р.). Якою була початкова назва річки — невідомо (можливо, що все, сказане про шарукань, стосується саме її).

- Про що ти дізнався/дізналася зі статей?
- Що тебе здивувало, було відкриттям?
- Яка версія виникнення назви Харкова тобі подобається більше? Поясни чому.

Будьте дослідниками! Прочитайте в книжці Алли Коваль про походження назв поселень вашого краю. Відвідайте місцевий краєзнавчий музей і напишіть про це відгук.

ПРИСЛІВ'Я

Батьківщину головою оберігають.

Іскря́ться, розпросте́р, терико́ни, невпи́нний.

Володимир Лучу́к

СКІЛЬКИ РІЧОК В УКРАЇНІ?

Угорі орли літають,
а внизу потоки грають.
Не відома горам тиша:
буйні води котить Тіса,
рине¹ Прут і Латорі́ця,
Черемоші два іскря́ться:
один — Білий, другий — Чорний,
кожен смілий та проворний...
Під Карпатами Дністе́р
тихе плесо розпростер,
як волошки, голубий
у Дністер впадає Стрий.
А по той бік гір чимдуж
поспішає долом Уж.
А над Ужем, кожен знає,
місто Ужгород зростає!
Крізь Донбас повз терикони²
мчить Доне́ць без перепони, —
шлях верстає гін³ за гоном,
щоб з'єднатись з тихим Доном.
Ось Дніпро біжить невпинний,
річка — символ України.
На зеленій на Десні
просто диво навесні.

¹ *Ріне* — бурхливо потече.

² *Терико́н* — насип із порожньої породи біля шахти.

³ *Гін* — тут: частина шляху.

І на Вóрсклі у свічадо¹
полтавчанки зорять² радо.
України крайній пруг³
Обмива Західний Буг.

- Скільки річок згадано в тексті? Які ознаки кожної з них?
- Прочитай, у яких краях вони протікають. Читаючи, звертай увагу на межі речень і розділові знаки.
- Пригадай, хто така **Дана**. Поясни, чому багато річок мають схожі назви.
- **Будьте дослідниками!** Чи є у вашій місцевості згадані у вірші річки? Розкажіть про річки свого рідного краю.

Досліджуємо текст

Неприка́яними, нінішньої, при́звід, чисті́ший.

Причина і наслідок

Василь Сухомлинський

НЕ ЗАБУВАЙ ПРО ДЖЕРЕЛО

Учитель питає: «Бачите, діти, ось цей спалений сонцем пустир у долині?»

— Бачимо, — відповідають діти.

— Тож послухайте бувальщину. Ось тут, на місці цього пустиря, багато років тому був глибокий ставок, аж до села, що розкинулось ген під горою. Можна було впливти човном на середину й веслувати аж до он тих дубів. Їх тоді там багато було, а тепер три лишилося, та й ті всихають... На березі верби росли. У лісі водились білки.

То старовинне козацьке село. Викопали тут ставок запорожці після битви під Жовтими Водами.

¹ Свіча́до — дзеркало.

² Зоря́ть — тут: дивляться.

³ Пруг — край чого-небудь.

І поселились на його березі. Та стали помічати, що ставок мулом заносить. Зійшлися селяни на раду й ухвалили: кожен, хто скупався в ставку, мусить набрати відро мулу й винести аж туди, за балку, й висипати в поле.

Люди й дотримувались цієї ухвали. Над ставом, на вербових кілках, висіли дерев'яні відра. Для дорослих чоловіків — великі, для жінок, підлітків — менші, для дітей — маленькі. Тільки той, що був у матері на руках, не віддячував працею за радість і задоволення.

Ставок ставав чистіший і глибший. Та ось хтосьназвідки приїхала в село сім'я — батько, мати, четверо синів і дві дочки. Усіх їх прозвали Неприкаяними. Поселились вони на околиці, недалеко від ставка. І дорослі й діти з весни до осені купалися в ставку, а за відра й не брались.

Спочатку людина якось незвертала на неї уваги. А потім стали помічати, що чимало підлітків так само роблять: купаються, а мулу не виносять.

Старі люди бралися повчати молодь: «Що ж ви робите?» А підлітки їм:

— Раз Неприкаяним можна, то й нам не гріх...

Лихий призвід — людям заохота. Багато підлітків, а потім і дорослих стали приходити купатися після смеркання, щоб ніхто не бачив...

Старі хитали головами, та вдіяти нічого не могли. Дерев'яні відра, що висіли на вербових кілках, розсохлися, розсипалися, а потім зникли.

Старий звичай забули.

Кожному думалось: «На мій вік вистачить». Та ставок мілів, перетворювався на болото, заростав бур'яном.

Настав час, коли вода тут затримувалась тільки весною. А потім і того не стало.

І ставок щез. Тільки спогад про нього зберігся.

Подумайте над цією бувальщиною, діти. Напившись води, не забувайте про джерело, з якого вона витікає.

- Прочитай мовчки. Підготуйся відповісти: яким був ставок у давнину, як селяни берегли його?

Поміркуйте разом. Чому і як щез ставок?

Робота в парях. Знайдіть слова, які передають **головну думку** твору. Як ви їх розумієте? Поставте одне одному запитання за прочитаним.

- Який зміст передає вислів **«лихий призвід — людям заохота»**? Як це виявляється в житті? Підготуйтеся переказати оповідання.

✦ Прочитай вірш *Галини Кирпи*.

МОВА МОЯ

Мова моя — мов ластівка,
летить горою, летить долом,
провіщає мені ясен-день.

Мова моя — немов Березиня,
що на кожне своє дитятко
дихає і тремтить.

Мова моя — БУЛА! БУДЕ! А нині
я терни в стежках визбирую,
щоб їй було легше ходити...

- **Поміркуйте разом.** Із чим поетеса порівнює рідну мову? Що означають ці порівняння? Яке ставлення до рідної мови вони утверджують?
- Що кожен/кожна з вас може зробити для того, щоб рідній мові **«було легше ходити»**?

МЕДІАВІКОНЦЕ: ЯК СТАТИ ПОІНФОРМОВАНОЮ ЛЮДИНОЮ?

 Пригадай засоби інформації, якими ти користуєшся частіше за все. Які для тебе найважливіші? Якою ти уявляєш поінформовану людину? Розкажи.

**Важливі правила про те,
як бути поінформованою людиною**

Читаю уважно.

Читаю вдумливо.

Міркую над змістом.

Вивчаю й інші джерела.

Аналізую прочитане.

Перевіряю інформацію.

Висловлюю власну думку.

Порівнюю свою думку з думками інших.

Запам'ятай!

- ✓ Будь-яка інформація для чогось потрібна.
- ✓ Ось чому так важливо завжди замислюватись над прочитаним.
- ✓ Тільки читаючи уважно і вдумливо, стаєш поінформованою людиною й активним громадянином/активною громадянкою з власною думкою.

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- ◆ У яких віршах зображено природу нашої країни? Хто їх написав/написала?
- ◆ Про які річки України ти дізнався/дізналася?
- ◆ З ким або чим порівнює мову Галина Кирпа?

Розумію, можу пояснити...

- ◆ Який зміст назви вірша «Усе моє, все зветься Україна»?
- ◆ Звідки пішли назви міст **Фастів** і **Харків**?
- ◆ Чому про глибокий ставок залишився тільки спогад?
- ◆ Чому Дніпро називають символом України?
- ◆ Яку людину можна вважати поінформованою?

Вмію...

- ◆ Розказати виразно вивчений напам'ять вірш або уривок прози (*на вибір*).
- ◆ Назвати нові слова, вислови, якими поповнилося моє мовлення.
- ◆ Пояснити значення одного з них. Навести ситуацію, коли його доречно вживати.
- ◆ Порівняти твори — близькі за змістом, різні за жанрами.

Виявляю ставлення, почуття...

- ◆ Які твори тобі найбільше запам'яталися? Чим саме?
- ◆ Твори якого автора чи авторки ти хочеш ще прочитати?
- ◆ Яку силу має маленька квіточка **євшан**?
- ◆ Чому почуття любові до рідної країни висловлюється у творах про природу?

Роздивися «**Дороговказ нашої любові**» на початку розділу. Що б ти хотів/хотіла до нього додати або змінити? Склади свій дороговказ. Обговори його з рідними і друзями.

ЗАМИСЛЮЄМОСЯ НАД СТОРІНКАМИ КНИЖОК УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА

Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка...

Ви вже добре знаєте ці імена, читали їхні твори.

Великий талант, відданість Україні, надзвичайна людяність цих особистостей дають нам право називати їх **титанами духу**, тими, які тримають культуру нашої країни, дають нам можливість рухатися вперед і вірити в майбутнє.

Їхня спадщина, їхні життя і долі — наш безцінний скарб. Його цінність у тому, що і сьогодні, через сотні років, їхні твори цікаві для нас, бо дають відповіді на питання, що турбують сучасних читачів і читачок.

Читаючи вдумливо твори цього розділу, ви будете:

- запам'ятовувати й осмислювати факти біографії письменників і письменниць;
- розвивати образне мислення;
- розуміти, які думки й почуття митців і мисткинь передають їхні твори;
- дізнаватися з **«Медіавіконця»** про особливості використання інформації з Вікіпедії.

◆ **Роздивіться** репродукції картин сучасного українського художника **Олега Шупляка**. Поясніть, чому він вирішив зобразити Тараса Шевченка саме таким чином. Обговоріть.

 Кобзар

 Дух свободи

 «Реве та стогне Дніпр широкий...»

* * *

Вітер віє-повіває,
по полю гуляє,
на могилі кобзар сидить
та на кобзі грає.
Кругом його степ, як море
широке, синіє;
за могилою могила,
а там — тільки мріє.
Сивий ус, стару чуприну
вітер розвіває;
то приляже та послуха,
як кобзар співає.

- Які картини змальовано у вірші? Із чим поет порівнює степ?
- Як ти розумієш вислів «**а там — тільки мріє**»?
- Який настрій створює вірш?
- У якому темпі, з якою силою голосу його, на твою думку, краще прочитати?
- Вивчи вірш напам'ять.

* * *

Вітер з гаєм розмовляє,
шепче з осокою,
пливе човен по Дунаю
один за водою.
Пливе човен, води повен,
ніхто не спиняє,
кому спинить — рибалоньки
на світі немає.
Поплив човен в синє море,
а воно заграло,

погралися гори-хвилі —
і скіпок¹ не стало...

- Знайди та прочитай слова й вислови, які змальовують картини тиші й неспокою в природі.
- Підготуйся до виразного читання вірша: визнач його **настрій**, **темп читання** кожного речення. Які почуття потрібно передати **інтонацією**?

* * *

Реве та стогне Дніпр широкий,
сердитий вітер завива,
додолу верби гне високі,
горами хвилю підійма.

І блідий місяць на ту пору
із хмари де-де виглядав,
неначе човен в синім морі,
то виринав, то потопав.

Ще треті півні не співали,
ніхто ніде не гомонів,
сичі в гаю перекликались,
та ясен раз у раз скрипів.

Катерина Штанко.
«Реве та стогне
Дніпр широкий...»

- Прочитай вірш мовчки. Яку пору ночі описано у творі?
- Які картини постають за рядками кожної строфи вірша?
- Підготуйся до виразного читання вірша: добери відповідну **інтонацію** і **темп читання** кожної строфи.

Роздивися репродукції картин-ілюстрацій до відомої поезії, що подані на сторінках цього розділу. Як різні митці зобразили грізні сили природи? Яка з них подобається тобі найбільше? Спробуй пояснити чому. За бажанням створи власну ілюстрацію до цього твору.

¹ Скіпка — невелика тонка пластинка, відколота від деревини.

 Микола Бурачек.
«Рече та стогне
Дніпр широкий...»

 Федір Панко. «Рече та стогне Дніпр широкий...»

Чи знаєш ти, що цей вірш став народною піснею? Послухай її у виконанні Національного заслуженого академічного українського народного хору імені Г. Верьовки. Розкажи про свої враження і почуття.

<https://cutt.ly/Cg1S5Pr>

- Вивчи вірш напам'ять.

Вислови свою думку. Ти маєш можливість сприйняти цей твір у його відображенні через різні види мистецтва. Що тобі сподобалося більше: читати, слухати, роздивлятися чи самому/самій виконувати? Що об'єднує всі ці твори мистецтва?

ІВАН ФРАНКО

(1856–1916)

Іван Якович Франко народився 27 серпня 1856 року в селі Нагуєвичі, що поблизу Дрогобича на Галичині, у родині сільського коваля.

Батькова кузня була першою життєвою школою для малого хлопчика.

Саме від батька Івась почув перші казки, притчі, бувальщини. Від матері ж хлопчик перейняв любов до народної пісні.

Початкову освіту майбутній письменник здобув у сільській школі. Згодом, навчаючись у Дрогобицькій гімназії, він почав збирати народні пісні, казки, легенди й писати власні твори. Потім він навчався у Львівському університеті.

Для дітей Франко написав казки, оповідання: **«Коли ще звірі говорили»**, **«Лис Микита»**, **«Малий Мирон»**, **«Грицева шкільна наука»** та інші.

Іван Франко був не лише видатним письменником, а й ученим, перекладачем, громадським діячем. Він гаряче й невтомно боровся за кращу долю свого народу.

Відомі сучасні франкознавці Богдан і Наталя Тихолози сказали про нього так:

«Чому ми згадуємо цього дивовижного чоловіка, від часу народження якого вже минуло так багато літ? Відповідь проста: бо це Франко. Українець, що став генієм. Геній, що став Українцем...»

Багато цікавого й корисного про Івана Яковича Франка ви зможете дізнатися на цьому сайті, що носить досить незвичну, але промовисту назву: **Франко: наживо.**

Володимир
Слепченко.

Портрет
Івана Франка

◆ Прочитай вірші — картини природи.

Іван Франко

* * *

Дивувалась зима:
чом це тають сніги,
чом льоди скресли всі
на широкій ріці?..

Дивувалась зима:
як посміли над сніг
проклюнутись квітки
запахущі, дрібні?

І дунула на них
вітром з уст ледяних,
і пластом почала
сніг метати на них.

Похилились квітки,
посумніли, замклись¹;
шуря-буря пройшла,—
вони знов піднялись.

І найдужче над тим
дивувалась зима,
що на цвіт той дрібний
в неї сили нема.

- За допомогою яких слів поет змальовує зиму як живу істоту?
- Як хотіла зима розправитися з першими весняними квітами? Чи вдалося це їй?
- Простеж за текстом, як наростало здивування зими. Якою інтонацією краще передати її почуття?

Які картини можна побачити за словами вірша? Намалюй власні ілюстрації (за бажанням).

¹ Замклісь — замкнулись, стулились.

Настрій

* * *

Дрімають села. Ясно ще
осіннє сонце сяє,
та холодом осіннім вже
в повітрі потягає.

Темно-зеленії садки
дрімають вже без плоду,
і тихо гріються хатки,
і верби гнуться в воду.

Ще ліс не стогне тим важким
осіннім довгим тоном,
і ще стрілою ластівка
звиваєсь над загоном.

- У якому темпі та з якою інтонацією треба, на твою думку, читати вірш? Чому?
- Які вислови вказують на те, що поет змальовує день ранньої осені? А яке слово підкреслює, що це останні погожі дні?

- Як ти розумієш вислови: **«дрімають села»**, **«садки дрімають»**, **«тихо гріються хатки»**, **«холодом осіннім потягає»**?

Вивчи вірш напам'ять.

Роздивіться сторінку з незвичайної книжки про Івана Яковича Франка — енциклопедії **«Франко: від А до Я»**, укладеної **Богданом і Наталею Тихолозами**. Чим вона вас здивувала? А чим зацікавила?

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

(1871–1913)

Поетеса, справжнє ім'я та прізвище якої Лариса Петрівна Косач-Квітка, народилася 25 лютого 1871 року в місті Новограді-Волинському в родині Косачів.

Майбутня письменниця зростала серед мальовничих лісів і озер Волині. Вона була допитливою, веселою, любила співати, гратися з братом Михайликом, слухати народні пісні, казки.

У чотири роки Леся навчилася читати. Перший вірш «Надія» вона написала в дев'ять років і присвятила його своїй тьоті, яка відбувала заслання. За порадою мами — поетеси **Олени Пчілки** — вона його підписала як **Леся Українка**. Саме з таким ім'ям Лариса Косач стала згодом всесвітньо відомою письменницею.

Доля Лесі була нелегкою. Ще з дитинства їй довелося терпіти муки від невиліковної хвороби кісток, перенести кілька операцій. Та, незважаючи на всі випробування, вона написала багато творів, які цінують і читають вдячні нащадки.

 Софія Караффа-Корбут.
Портрет
Лесі Українки

Два настрої

Леся Українка

ДАВНЯ ВЕСНА

Була весна весела, щедра, мила,
промінням грала, сипала квітки,
вона летіла хутко, мов стокрила,
за нею вслід співучії пташки!

Все ожило, усе загомонило —
зелений шум, веселая луна!

Співало все, сміялося, бриніло,
а я лежала хвора й самотна.
Я думала: «Весна для всіх настала,
дарунки всім несе вона, ясна.
Для мене тільки дару не придбала,
мене забула радісна весна».
Ні, не забула! У вікно до мене
заглянули від яблуні гілки,
замиготіло листячко зелене,
посипались білесенькі квітки.
Прилинув вітер, і в тісній хатині
він про весняну волю заспівав,
а з ним прилинули пісні пташині,
і любий гай свій відгук з ним прислав.
Моя душа ніколи не забуде
того дарунка, що весна дала:
весни такої не було й не буде,
як та була, що за вікном цвіла.

 Лариса Іванова.
Обкладинка
до збірки віршів
Лесі Українки

- Знайди в першій і другій строфах рядки, у яких говориться про весну як про живу істоту.
- Який дарунок принесла весна поетесі? Як про це сказано у вірші? Простеж за зміною почуттів героїні вірша. Чим вона викликана? Як це можна передати під час читання?
- Що сказано у вірші про пробудження природи (вітру, дерев, пташок)? Виразно прочитай ці рядки.
- Знайди у вірші слова, що римуються.
- Вислови свою думку. Чому про весну сказано, що вона **давня**?

Робота в групах. Роздивіться обкладинку книжки, що вийшла 2016 року у місті Ковелі до 145-річчя Лесі Українки. Чи подобається вона вам? Запропонуйте свої варіанти обкладинок до цієї поезії.

МЕДІАВІКОНЦЕ: Вікіпедія і вікіпедисти

👍 Прочитай текст про Вікіпедію. Яка інформація була для тебе новою?

Вікіпедія — загальнодоступна вільна багатомовна онлайн-енциклопедія. Назва утворена від слів «**вікі**» (технології для створення сайтів) та «**енциклопедія**». Станом на березень 2020 року енциклопедія містить понад 50 млн статей, що написані волонтерами з усього світу. Учасників Вікіпедії називають **вікіпедістами**. За обсягом відомостей і тематикою Вікіпедію вважають найповнішою енциклопедією, яку коли-небудь створювали за всю історію людства.

👍 Чи часто ти користуєшся Вікіпедією? Роздивись інформаційні матеріали. Що ти дізнався/дізналася з них про українську Вікіпедію?

Чи допомагає тобі Вікіпедія вивчати біографії письменників?

Чи хотілося б тобі стати вікіпедистом/вікіпедисткою? Як ти вважаєш, які знання й навички для цього потрібні? Про що б ти хотів/хотіла написати?

Поміркуйте разом і назвіть по три «плюси» й три «мінуси» використання Вікіпедії.

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- ◆ Коли народився Тарас Шевченко? Де зберігаються його рукописи?
- ◆ Де, у якій родині народився Іван Франко? Як він навчався?
- ◆ Яким було дитинство Лесі Українки?

Розумію, можу пояснити...

- ◆ Чому Тараса Шевченка називають Кобзарем українського народу?
- ◆ Чи можна вважати Івана Франка **«українцем, що став генієм»**?
- ◆ Чому в Лариси Косач псевдонім **Леся Українка**?
- ◆ Чому Леся Українка назвала свій вірш «Давня весна»?

Вмію...

- ◆ Виразно розказати напам'ять вивчений вірш (*на вибір*).
- ◆ Розповісти про своє ставлення до творчості великих українців.
- ◆ Назвати образні вислови з прочитаних поезій, які запам'яталися.

Виявляю ставлення, почуття...

- ◆ *Що тебе вразило, здивувало в творах видатних особистостей?*
- ◆ *Які рядки з поезій стали для тебе особливо важливими, вразили красою, мудрістю?*
- ◆ *Що ще ти хотів би/хотіла би дізнатися про життя знаних українських письменників і письменниць?*

Роздивися **«Дороговказ розуміння творів видатних особистостей»** на початку розділу. Що б ти хотів/хотіла до нього додати або змінити? Склади свій дороговказ. Обговори його з рідними і друзями.

ВІДКРИВАЄМО СВІТ ЛІТЕРАТУРНИХ БАЙОК, КАЗОК І П'ЄС

У розділі ви прочитаєте **чарівні казки** українських і зарубіжних письменників, у яких змальовано фантастичні пригоди й місця, дивовижні зустрічі.

Ознайомтеся також із **п'єсою-казкою**, **байкою**, що мають свої особливості в побудові тексту й читанні.

Читаючи вдумливо твори цього розділу, ви будете:

- визначати послідовність подій;
- знаходити зв'язки між подіями, почуттями та вчинками діючих осіб, між заголовком твору і його головною думкою;
- висловлювати власне ставлення до прочитаного;
- інсценізувати прочитане;
- визначати й пояснювати жанрові особливості творів;
- дізнаватися про сучасну форму реклами книжок, скориставшись інформацією з «**Медіавіконця**».

Байки

Пригадай, що тобі відомо про **байки**. Чим вони відрізняються від інших творів художньої літератури? Що таке **мораль**? Яких байкарів ти знаєш?

✦ Що тобі відомо про видатного українського байкаря **Леоніда Глібова**? У якому сторіччі він жив?

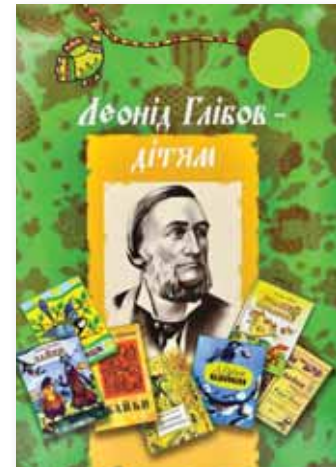

Дитинство майбутнього байкаря минуло серед розкішної природи Полтавщини в селі Великий Поділ. Початкову освіту хлопчик здобув удома — його навчала матінка. Потім він навчався в Полтавській гімназії, а згодом — у Ніжинському ліцеї вищих наук.

Найбільша частина життя байкаря пройшла в Чернігові, де він багато і плідно працював. Тривалий час Леонід Іванович викладав географію, історію.

Учні дуже любили свого вчителя, з повагою відгукувалися про нього, охоче заучували напам'ять байки. Цікаво, що серед його учнів був і Петро Косач, батько Лесі Українки. У родині Косачів знали напам'ять багато байок Глібова.

Твори для дітей письменник друкував найчастіше в журналі і «Дзвінок» під псевдонімом «Дідусь Кенар».

Сторінка журналу
«Дзвінок»

Твори байкаря ще за його життя «пішли» в народ: їх читали, переписували, вчили.

Ти вже знайомився/знайомилася з цими творами в попередніх класах. Прочитай ще одну байку Дідуся Кенара.

Жалібненько, пшениченьки, мерщій, добреє,
знічів'я.

ЗОЗУЛЯ Й ПІВЕНЬ

— Як ти співаєш, півне, веселенько...

— А ти, Зозуленько, ти, зіронько моя,
виводиш гарно так і жалібненько,
що іноді аж плачу я...

Як тільки що почнеш співати,
не хочеться й пшениченьки клювати, —
біжиш в садок мерщій...

— Тебе я слухала б довіку, куме мій,
аби б хотів співати...

— А ти, голубонько, ти, кралечко моя,
поки співаєш на калині,
то й весело мені, і забуваю я
свою недобленьку, життя своє погане
та безталанне...

А тільки замовчиш або куди летиш, —
заниє серденько, неначе на чужині...

І їстоньки — не їм, і питоньки — не п'ю,
та виглядаю все Зозуленьку мою.

Як гляну на тебе — така ти невеличка,
моя перепеличко, а голосочок-то який!

Тонесенький, милесенький такий...

Куди той соловей годиться?

— Спасибі, братику, за добреє слівце.
Як не кохать тебе за це?
І ти виспівуєш, неначе та жар-птиця;
і далєбі¹, що так, — пошлюся я на всіх. —
Де взявся Горобець, послухав трохи їх
та й каже: — Годі вам брехати
та одно другого знічев'я² вихваляти! —
Пурхнув — та й був такий.
За що ж, — хто-небудь попитає, —
Зозуля Півня вихваляє?
За те, що Півень годить їй
та потакати добре вміє:
рука, як кажуть, руку миє.

- Якими ти уявляєш Зозулю і Півня?
- Навчися виразно читати байку: передавай своє ставлення до персонажів твору, зверни увагу на розділові знаки, паузи.
- **Роздивися** малюнок. Який епізод зобразила художниця? Якими зображено дійових осіб?
- Поміркуй, чому назви птахів написано з великої літери.
- Які рядки є **мораллю** байки?
- Вивчи байку напам'ять.

Підготуйте інсценізацію байки. Скільки буде учасників? З якою інтонацією треба вимовляти слова Півня і Зозулі? А Горобця?

Поміркуйте разом. Чому байки, написані багато років тому, цікаво читати і сьогодні?

Склади байку з подібною мораллю, але на сучасний сюжет. Розкажи її друзям і рідним.

¹ *Далєбі* — справді, правду кажучи.

² *Знічєв'я* — тут: без причини.

Літературні казки

- Пригадай, чим **літературна** казка відрізняється від **народної**.
- Про що тобі подобається читати казки? Назви своїх улюблених казкарів і казкарок.

Джозеф Редьярд Кіплінг

(1865—1936)

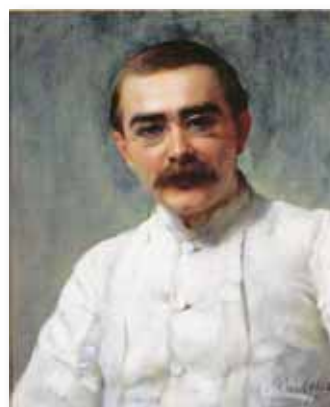
Видатний англійський письменник народився в родині художника, провів дитинство в Індії.

Він написав багато книжок про мальовничу природу Індії. У його творах розкривається чарівний світ незайманих джунглів, прославляються мужність, відвага, дружба людей і тварин.

Кіплінг багато мандрував світом. Він відвідав Японію, Південну Африку, Америку... Його спостережливість, фантазія, виняткова допитливість сприяли появі книжок, якими захоплюються діти і дорослі. Наприклад, про Кішку, яка гуляє сама по собі, відважного мангуста Рікі-Тікі-Таві.

Особливо прославили письменника дві **«Книги джунглів»**. До них входить і казка про пригоди хлопчика Мауглі, який малим беззахисним хлоп'ям потрапив у джунглі і став членом вовчої зграї. Чи знайома тобі ця казка?

Акела — ватажок вовчої зграї постарів і одного разу промахнувся на полюванні. За законом зграї він має померти. Про те, що трапалося далі, розповідається в уривку із цієї книжки.

Задовольніла, недобітками, зухвальство, візьметься, ненавидять, дитинчати, принаймні, милосердніший, висолопивши, підніжжя.

МАУГЛІ ЙДЕ ДО ЛЮДЕЙ

Весь цей день Мауглі сидів у печері, підтримуючи вогонь. Він стромляв у нього сухі гілки, щоб подивитись, як вони спалахують. Потім знайшов гілку, яка цілком задовольнила його. Ввечері, коли прийшов шакал Табакі й досить грубо переказав, що його чекають на Скелі Ради, він зайшовся реготом. Переляканий Табакі дременував геть. Після цього Мауглі, все ще сміючись, пішов на раду.

Акела, Самотній Вовк, лежав коло своєї скелі, і це свідчило, що місце Ватажка Зграї лишається вільним. Тигр Шер-Хан, походжав тут же і вислуховував безсоромні лестощі. Багіра лежала поруч із Мауглі, який тримав горщик із вогнем у себе між колінами. Коли всі зібрались, Шер-Хан заговорив перший, — зухвальство, на яке він би не наважився, коли Акела був у розквіті сил і років.

— Він не має права, — прошепотіла пантера Багіра.
— Скажи йому це! Він собачий син! Він злякається!

Мауглі скочив на ноги.

— Вільне плем'я! — вигукнув він. — Хіба Шер-Хан керує нашою Зграєю? Яке діло тигрові до наших справ?

— Місце Ватажка Зграї вільне, і мене запросили говорити... — почав Шер-Хан.

— Хто? — спитав Мауглі. — Хіба ми всі шакали, що будемо підлизуватися до цього вбивці людської худоби? Провід над Зграєю належить самій Зграї.

Знялось багатоголосе виття:

— Мовчи ти, Людське щеня!

— Хай він говорить. Він дотримувався нашого Закону!

І нарешті старійшини Зграї прогриміли:

— Хай говорить Мертвий Вовк!

Акела насилу підвів свою стару голову.

— Вільне плем'я, а також ви, Шер-Ханові шакали! Дванадцять років я водив вас на лови і з ловів, і за цей час ніхто з вас не потрапив у пастку, нікого з вас не покалічено. Тепер я не вбив свою здобич. Ви знаєте, що проти мене була таємна змова. Ви знаєте, що мені запропонували кинутись на незагнаного оленя для того, щоб показати мою неміч. Це було хитро підстроєно. Тепер ви маєте право убити мене тут, на Скалі Ради. А тому я питаю: хто візьметься покінчити із Самотнім Вовком? Бо за Законом Джунглів я маю право вимагати, щоб ви підходили поодинці.

Запанувала тиха мовчанка, бо ніхто з вовків не наважувався битись з Акелою насмерть.

Тоді Шер-Хан проревів:

— Ба! Навіщо нам здався цей беззубий дурень! Він засуджений на смерть! А от Людське дитинча зажилося на світі. Вільне Плем'я, то моя здобич із самого початку. Віддайте його мені.

Більша частина Зграї заволала:

— Людина! Людина! Що спільного між нами і Людиною? Нехай іде до своїх!

— І підбурить проти нас усіх селян? — заревів Шер-Хан. — Ні, віддайте його мені! Він — Людина, і ніхто з вас не може подивитися йому в очі!

Акела знову підвів голову і промовив:

— Він їв нашу їжу. Він спав разом з нами. Він загав для нас дичину. Він ніколи не порушував жодного слова із Закону Джунглів...

— Він брат нам в усьому, за винятком крові, — провадив Акела, — а ви хочете його вбити! Так, я бачу, що справді зажився на світі. Дехто з вас почав їсти людську худобу, а про інших я чув, що з намови Шер-Хана вони ходять ночами викрадати дітей з порогів селянських хатин. Отож я бачу, ви — нікчемні боягузи, і звертаюся до боягузів. Щоправда, я повинен умерти, і життя моє тепер нічого не варте, інакше я запропонував би його за життя Людського дитинчати. Але щоб зберегти честь нашої Зграї — дрібниця, про яку ви зовсім забули, лишившись без ватажка! — я обіцяю, що коли ви дозволите Людському дитинчати вільно піти до своїх, то я вас жодним зубом не займу, коли настане мій час умирати. Я помру без бою! Це збереже для Зграї життя принаймні трьох. Більше я нічого не можу зробити. Отже, якщо ви хочете, я можу звільнити вас від ганьби вбивати брата, який ніякої провини перед вами не має, брата, що був прийнятий до Зграї і за якого внесено викуп на підставі Закону Джунглів!..

— Він — Людина — Людина — Людина!.. — сердито гарчала Зграя, і більша частина вовків почала скупчуватись навколо Шер-Хана, який уже вимахував хвостом.

— Тепер уся справа в твоїх руках, — промовила Багіра, звертаючись до Мауглі. — Нічого не вдієш, треба битися.

Мауглі підвівся, тримаючи горщик з вогнем у руках. Потім він потягнувся і позіхнув усій Раді просто

в обличчя. Він був у нестямі від злості та горя, бо вовки ще ніколи не показували йому, як вони його ненавидять.

— Гей ви, слухайте! — закричав він. — Досить уже цієї собачої гавкотні! Сьогодні ви так часто мене називали Людиною (хоч з вами я залишився б вовком до кінця днів своїх), що я відчуваю справедливість ваших слів. Тому я вже не називаю вас своїми братами, а собаками, як личить Людині. Про те, що ви зробили й чого не зробите, не вам говорити! Це вже вирішуватиме я. А щоб ви краще зрозуміли, в чім річ, я, Людина, приніс сюди трохи Червоної Квітки, якої ви, собаки, боїтесь!

Мауглі встромив суху гілку в полум'я і, коли вона зайнялась та затріщала, почав вимахувати нею над головою в колі вовків, що тремтіли зі страху.

— Гаразд! — промовив Мауглі, обводячи їх поглядом, — я бачу, що ви — собаки! Я піду од вас до свого племені — коли то справді моє плем'я. Джунглі закриті для мене, і я мушу забувати вашу мову й ваше товариство; але я буду милосердніший за вас. Я був ваш брат в усьому, за винятком крові, і я обіцяю, що коли стану Людиною серед людей, то не зраджу вас перед ними, як ви зрадили мене! — Він стусонув ногою горщик, і від нього в усі боки полетіли іскри. — Ніякої бійки між нами, членами Зграї, не буде. Але я мушу віддати свій борг перед тим, як піти звідси.

Мауглі подався до того місця, де, тупо кліпаючи на вогонь очима, сидів Шер-Хан, захопив його за підборіддя. Багіра про всяк випадок пішла слідом на ним.

— Встань, собако! — закричав Мауглі. — Встань, коли говорить Людина, інакше я спалю тобі шкіру!

Шер-Хан щільно прищулив вуха й заплющив очі, бо палаюча гілка була вже добре близько.

— Цей різник нахвалявся вбити мене на Раді, тому що не вбив мене, коли я був малям! Але ось як ми, люди, караємо собак!

Мауглі бив Шер-Хана по голові гілкою, а тигр, пройнятий смертельним жахом, жалібно вищав і скиглив.

— Тьху! Обсмалена кішко Джунглів, іди тепер! Але пам'ятай, що коли я знову прийду на Скелю Ради — як приходять Людина, — то шкура Шер-Хана буде у мене на голові! І останнє: Акела може жити вільно, як хоче. Ви не посмієте вбити його, бо на те нема моєї волі! І здається мені, що вам тут нічого більше сидіти, висолопивши язика, немовби ви справді щось путнє, а не собаки, яких я проганяю, — ось так! Геть!

Кінець гілки яскраво палав, Мауглі почав розмахувати нею праворуч і ліворуч, і вовки з вищанням кинулися геть, тікаючи від іскор, що палили їм хутро. Лишилися тільки Акела, Багіра та ще з десятків вовків, що були прихильні до Мауглі.

І тут раптом Мауглі відчув, що в грудях у нього почало щеміти, як досі ніколи не щеміло: дихання йому перехопило, він почав схлипувати, і по його обличчю побігли сльози.

— Що це? Що це? — питав він. — Мені не хочеться кидати Джунглів, і я не розумію, що зі мною коїться. Чи не вмираю я часом, Багіро?

— Ні, Братику. Це тільки сльози, які бувають у людей, — відповіла Багіра. — Тепер я знаю, що ти — Людина і вже не дитинча. Віднині Джунглі справді акриті для тебе. Хай вони ллються, Мауглі. Це тільки сльози.

Мауглі сидів і плакав, і серце в нього наче розривалося; адже до цього часу він ще ніколи не плакав.

— Ну, промовив він нарешті, — я йду до людей. — Але спочатку я повинен попрощатися з Матір'ю! — І він пішов до печери, де вона жила з Батьком Вовком, і знову плакав, притиснувшись до кошлатих грудей, а четверо вовченят жалібно скавучали.

— Ви не забудете мене? — спитав Мауглі.

— Ніколи, поки здужаємо, ходити по сліду, — відповіли вовченята. — Коли станеш Людиною, приходь до підніжжя гори, і ми будемо з тобою розмовляти; ночами ми будемо бігати на зоряні поля і там гратимемося з тобою.

...Почало світати, коли Мауглі самотньо сходив з гори до невідомих створінь, які зветься людьми...

Переклад з англійської Леоніда Солонька

- Сподобалась тобі казка? Що тебе в ній вразило і схвилювало?

Попрацюйте разом! Пригадайте, як Мауглі став членом вовчої Зграї, чому Шер-Хан його ненавидів.

- Які дійові особи є в цій казці? На які групи ви б їх розподілили?
  - Прочитайте, що найперше побачив Мауглі біля Скелі Ради. Про що це свідчило?
  - Чому Акелу назвали Мертвим Вовком? Прочитайте першу промову Самотнього Вовка. Як він захищав Мауглі? Які докази наводив?
  - Доведіть, що Мауглі був сильним і кмітливим.
  - Поміркуйте, чому хлопчик заплакав.
  - Знайдіть у тексті **зачин**, **основну частину**, **кінцівку**.
  - Складіть удома план і стислий переказ за прочитаним.
- ✦ Радимо вам прочитати й інші оповідання з «Книги джунглів».

МЕДІАВІКОНЦЕ: буктрейлер

Буктрейлер — сучасна реклама книги.

З англійської *book* — це книга, *trailer* — тягач, причіп, призначений для перевезення вантажів. Дослівний переклад: **тягнути книгу на причепі**. Буктрейлер — це короткий відеоролик (не більше трьох хвилин) за мотивами книги, кліп для книжки.

Основне його завдання — яскраво й образно розповісти про книжку, зацікавити, заінтригувати читача/читачку, спонукати до читання.

Той, хто читає
і думає, має значно
більше шансів
у житті, ніж той,
хто тільки дивиться
телевізор.

Що, на вашу думку, може спонукати до читання вас і ваших однолітків? Обговоріть.

Крок 1. Вибір книжки для реклами.

Крок 2. Створення сценарію для буктрейлера, тобто продумати сюжет і написати текст. Важливо вибудувати сюжет таким чином, щоб читачеві неодмінно захотілося дізнатися, що ж буде далі. А дізнатися це можна, лише прочитавши книжку.

Крок 3. Наступний етап роботи — необхідно дібрати картинки, сканувати ілюстрації з книжки, зняти своє відео або ж знайти відео з тематики в інтернеті.

Крок 4. Записати озвучений текст, якщо це передбачено за сценарієм.

Подивіться буктрейлер, присвячений казці «Мауглі». Його створили читачі й читачки Старобільської дитячо-юнацької бібліотеки, що на Луганщині.

Чи сподобався він вам? А якою ви бачите рекламу цієї книжки? Обговоріть.

<https://cutt.ly/jg1DkUt>

Спробуйте разом із дорослими створити буктрейлер до своєї улюбленої книжки. До речі, ви зможете взяти участь у Всеукраїнському конкурсі буктрейлерів «**Оживають герої на екрані у рекламі**», що його проводить Національна бібліотека України для дітей.

Як ви добре знаєте, казки пишуться і сучасними письменниками й письменницями. Пропонуємо вашій увазі одну з них. Але спочатку **маленьке передбачення**: про що, на вашу думку, піде мова у казці з такою назвою? Висловіть свої здогадки.

Галина Гузівська-Коріцька

ЛИСИЧКА-КОМЕРСАНТКА

Кажуть, було це давно, коли звірі говорили, а Лиси зі свійськими дружили. Щоб прожити, добували вони польові миші, ховрахи, а курей не чіпали. Правда, не любили півнів, коли ті вмикали свої гучномовці, однак, у конфлікт не вступали, бо знали, як люди над своїми улюбленцями трясуться.

Спостерігаючи, як мешканці господарство ведуть, вирішила проворна Лисиця й собі комерцією зайнятися. Знайшла в лісі соснову місцину, розчистила від сміття, опалого листя і стала думати над матеріалом.

— Хочу такий гриб виростити, щоб сонечком у лісі світився, — міркувала Рудохвоста. — І щоб наряд око милував, із кольором моєї шубки збігався.

Мізувала-метикувала та й вирішила: «Піду по селу, вивідаю, що людям до смаку?»

Куди не загляне, всі тільки боровичкам радіють, а інші гриби кладуть окремо, не очищаючи.

— Дивина, — роздумувала. — Для чого збирати, щоб потім викидати? — Не по-хазяйськи.

— Немає у вас ні сорому, ні совісті, — спробувала присоромити. — Природа вам не простить.

— Що ти все винюхуєш? — проганяючи з подвір'я, кричали услід. — Не пхай носа! Боровик — то справжній гриб, а решта — дурні.

Де це видано, щоб якась Лисиця повчала, які гриби їсти?!

На околиці села завиднілася хата лісника.

— Завітаю до лісничихи, — вирішила. — Вони люди лісу, знають ціну всьому: і пташці, і комашці.

Коли Рудохвоста наблизилася до лісного подвір'я, жінка сиділа й очищала гриби від сміття. Вона побачила, як та несміливо заглядала. Ярина Микитівна махнула рукою, запрошуючи: «Заходь, Лисичко, на молочко».

Вони завжди знаходили спільну мову. Дружити не дружили (хто з хитрою заводитиме дружбу?!), але не раз Руду молочком пригощали, бо вона, знаючи ліси, частенько виводила їх то на малину, то на ожину.

— Не до гостин мені, — заклопотано промовила Лисичка. — Хочу порадитися, — й зайшла у двір.

Ярина Микитівна сиділа на ряднині й сортувала грибочки, які чоловік приніс із вранішнього походу. Вона старанно розкладала їх на купки: боровики, сиріїжки, козарики. Окремою яскраво-жовтою плямою вирізнялися капелюшки з хвилястим обрамленням.

— Ой, які ці гарні! — захоплено вигукнула Лисиця. — Скільки сонця в них!

— Вони й нам подобаються, — відповіла жінка. — Правда, смакуємо з обережністю, бо раніше не збирали. Появилися недавно, в молодому сосновому бору.

— А пахнуть курочкою, — потягнула носом Лисиця.

Жінка взяла до рук, відщипнула й піднесла до носа: «Справді чути курятиною».

Лисичка повеселіла. Зрозуміла, що на правильному шляху. Промайнула думка випросити в Ярини ці грибочки для розмноження.

— Слухайте, Микитівно, — розпочала лукаво. — Приглянула для вас галявину з цілющим скарбом — суницею. Запашна-а-а!

Підійшла поближче до Ярини, глянула на її обличчя хитреньким оком, продовжила:

— А що сік, то цілющий нектар — добре шкіру живить, омолоджує, зморщечки вирівнює, плямочки, такі як у вас, відбілює. Гляньте, яка в мене мордочка гладенька! А тільки тому, що я не один рік суничку споживаю.

Ярина Микитівна, знаючи ціну таким лестощам, запитала:

— Признавайся, Хитренька, що тебе привело до мене?

Лисиця, повагавшись хвилину, однак, не розкриваючи план до кінця, промовила:

— Давайте зробимо так: я вам покажу стежку, а ви мені віддаєте оце сонечко. Все одно викинете».

— Та чого б я викидала? — здивувалася жінка.

— Я їх приготую у сметані — пальчики оближеш. — Дам спробувати — лапу обсмокчеш, — засміялася.

— Я коли по селу вивідувала, то бачила, що жінки тільки боровиками тішаться, а всі інші гриби зневажають, — відповіла Лисиця.

На мить задумавшись, відчуваючи, що хитрощами не візьмеш, продовжила: «Гаразд, довірю вам таємницю».

Вона почала ділитися планом створення власного бренду: **наговорила сім мішків гречаної вовни.**

Вислухала Ярина Микитівна, до кінця й не второпала, однак, погодилася віддати гриби: «Пропозицію приймаю: мені сунічки, а тобі сестрички!»

— О! — засяяла від здогадки Лисиця. — Назву бренд: «Лисичка й сестрички».

— Як на мене, то нехай буде: «Лисички-сестрички», — порадила жінка. — По руках і лапах!

— Домовилися! — погодилася комерсантка й, забравши випрошене, шмигнула за ворота.

— А по суніці коли підемо? — кинула Ярина вслід.

— На днях. Як тільки справу зроблю, — відповіла не озираючись.

Декілька днів вона висувувала жовті капелюшки, в яких містяться спори грибів, то готувала ґрунт для посівного матеріалу. Настав час завершувати процес. Навколо сосни викопала ямки, щільно набила посівний матеріал та, взявши лійку, обережно кожну полила. Насамкінець прикрила ґрунт мохом, листям, гіллям.

— День за днем, — думала Лисичка, — та й урожай збиратиму.

Тижнів зо два щоранку поливала, заглядала, чи не показуються жовті ґудзички з-під листя. Не знала Рудохвоста, що цілий рік доведеться чекати!

— Піду я в село, поспілкуюся з грибниками. Може, хто й підкаже, що далі робити. Язик аж свербить, так розказати хочеться, — вирішила комерсантка.

Побігла на лихо. Краще тримала б язик за зубами! Люди взяли на кпини¹.

— Де це видано, щоб Лисиця гриби вирощувала? — насміхалися. — Окрім хитрощів, вона ні на що нездатна.

¹ *Взяти на кп'їни* — глузувати, насміхатися з когось.

— Кепкуйте-кепкуйте, — не здавалася Руда. — **За-регочитеся на кúтні зуби**, коли я урожай збиратиму.

Затаїлася. Образилася. Ні з ким не спілкувалася, окрім лісничихи. Минув рік. Щодня Лисиця навідувалася в сосновий бір, однак, гриби не росли.

— Не буде в мене сестричок! Знеславилася на все село, — жалілася Ярині.

— Не хвилюйся! Ось як задощить по-літньому, то і збиратимеш урожай! — втішала жінка.

І правду казала. Липень усе частіше випускав на волю дощі. Вони із Громом і Блискавицею літали над лісами, щедро напоювали все живе. Коли випогодилося, пішла бізнесменка до соснового бору. Й диво дивне! То тут, то там з-під листя пробивалися жовтими гудзичками грибочки!

— Не пішла моя праця намарне! — тішилася Лисичка. — Як почують, то лікті кусатимуть ті, хто насміхався з мене, — міркувала, коли бігла в село похвалитися. Хоч і хитра від природи, та не відала, що краще **води в рот набрати!** Цілий день від хати до хати розносила свій успіх!

— Не кажи гоп, поки не перескочиш! — радили ті, що минулоріч проганяли з двору. — Дочекайся три дні, щоб підросли, а тоді й на базар неси!

Не подумала Рудохвоста, що й люди бувають хитрі й ласі до чужої праці! Прийшла на третій день до лісу, а там і слід простиг від лисичок.

Спозаранку Руда неслася в село, де мешкали по-радники, проникла нишком у курник і поцупила найкращого півня!

— Це вам за сестричок! — виправдовувала свій вчинок Лисиця, втікаючи зі здобиччю. — Не давай волю

язикові — не заведе в неволю. Десятою дорогою буду обминати людей, щоб **не пійматися на гачок** їхнього лукавства, — заріклася.

Зупинилася. Кинула зболений погляд на село. Воно пробуджувалося: кукурікало, гавкало, нявкало, мукало, рохкало. То тут, то там біля колодязів брязкотіло, дзеленчало. Сільські й гадки не мали, що Лисиця поцупила найголосистішого півня, бо хотіла помститися за сестричок, за втрачену надію на комерцію.

— Хто зібрав лисички, той і мене не пошкодує, — рятувала власну шкуру Рудохвоста, покидаючи людей назавжди.

З тих пір вона **тримає язик за зубами** й не показується на очі. Комерцію закинула, але час від часу, коли люди втрачають пильність, навідується до курника. Кортить же курятиною посмакувати, коли лисички відволікають грибників!

Урок.

- Чи сподобалася тобі казка? Чим, на твою думку, вона відрізняється від казок, які ти читав/читала раніше?
- **Роздивися** ілюстрації до казки на с. 42 і 47, які намалювали юні художник й художниця із Запоріжжя — Сергій Немченко і Єва Дубова. Які епізоди казки вони ілюструють? Створи власну ілюстрацію (за бажанням).

- Як ти розумієш значення виділених висловів? Поясни.
- Чому, на твою думку, тільки лісничиха зрозуміла Лисичку?
- Визнач **зачин**, **основну частину** і **кінцівку казки**.
- **Вислови свою думку**. Аргументуй.

Займи позицію

Мені подобається поведінка Лисички, тому що ...

Мені не подобається поведінка Лисички, бо ...

Поміркуйте разом. Про який **урок** ідеться в кінці казки?

Уяви, що тобі запропонували створити обкладинку до цієї казки. Що б ти запропонував/запропонувала б на ній зобразити?

- Придумай свою кінцівку цієї історії. Обговори її з друзями.

П'єса-казка

У третьому класі ви вже знайомились з **п'єсою-казкою**.

Пригадайте, які особливості побудови тексту має п'єса. Про що вказано на початку п'єси? На які частини поділяється текст п'єси?

Ви прочитаєте п'єсу-казку **«Обережно, Незнайомець!»**. Її написала сучасна українська письменниця, художниця, драматургиня і сценаристка **Світлана КОНОЩУК** (творчий псевдонім — **Лана Ра**). Розшифруйте цей псевдонім, пригадавши міфи, які ви читали на початку року.

Героїня цієї п'єси — **Конячка Камелія** — завжди прийде на допомогу, якщо ви відчуваєте себе самотніми. Як ви вважаєте, Конячка Камелія потрібна багатьом вашим ровесникам і ровесницям?

ОБЕРЕЖНО, НЕЗНАЙОМЕЦЬ!

П'єса-казка на три дії

(Скорочено)

Дійові особи:

КАМЕЛІЯ: Конячка. Весела й обережна. Дуже слухняна. Завжди готова йти на допомогу.

ГОРОХ: Мишеня. Це не просто сіра миша, а сіра миша у білий горох. Любить співати реп.

БОРЧИК: Кабанчик. Веселий, дружній, але зовсім не слухняний.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ: Пес, відважний поліцейський.

НЕЗНАЙОМИЙ: Це той, кого ви не знаєте. Це може бути жінка або чоловік будь-якого віку. Незнайомий — це не ваш родич і не друг ваших батьків, а зовсім чужа людина. Невідомо з якими намірами він хоче з вами спілкуватися.

Дія перша

Зелені квітучі луки. Будиночок конячки Камелії.

КАМЕЛІЯ (голос за дверима): Бабуню, я на каруселі! З друзями!

БАБУСЯ: Обережно там! І остерігайтеся незнайомців!

КАМЕЛІЯ (виходячи з дому): Так, знаю. З незнайомцями навіть не розмовляти.

Камелія весело вибігає з будиночка. На зустріч їй мишеня Горох. Мишеня співає.

КАМЕЛІЯ: Горошку, ти завжди у гарному настрої.

ГОРОХ: А чому би й ні. Якщо у мене шубка в горошок, то нехай це буде найвеселіший горох у світі. (Співає.)

Я не просто сіра миша, ні біліша, ні жовтіша,
ні в клітинку, ні в малинку,

ні в краплинку-павутинку у білі я горохи,
смішні ахи, ехи, охи!

Горох зліва, горох справа,
горохи спереду та ззаду.

Горохові вуха, гороховий хвіст...

КАМЕЛІЯ (*продовжує рядок пісні*): Чудо горохове,
горохова миш! Що ж. Тепер, мерщій за Борчиком!

Камелія та Горох весело підбігають до будиночка. Над дверима напис: «Будиночок пана Вепря». Камелія стукає у двері. Двері швидко відчиняються.

БОРЧИК: О! Заходьте!

КАМЕЛІЯ (*вражено*): Заходьте?! І ти одразу відчиняєш двері?

БОРЧИК: А що?

ГОРОХ: Але ти не дізнався, хто прийшов?

КАМЕЛІЯ: Навіть дорослі мають запитати: «Хто там?»
Вдома є хтось дорослий?

БОРЧИК (*безтурботно*): Ні, я сам. Хрюк! Нащо питати, хто там? Хрюк! Хто б не прийшов, це же гості!

ГОРОХ (*застережливо*): Але не завжди в гості приходять хороші гості.

БОРЧИК (*здогадливо*): А-а-а... Це ти про мою балакучу тітоньку із сусіднього лісу?..

КАМЕЛІЯ: Ні, це він про Незнайомця.

БОРЧИК: Незнайомця? Не хвилюйтесь... Я відчинив, бо то були ви.

КАМЕЛІЯ: А якби не ми?

Дзвонить телефон. Кабанець знімає слухавку.

Алло! Це Борчик! Доброго дня! Так. Так, дуже. Дуже-дуже. (*Кладе слухавку і стрибає на radoщах.*) Ви тількино уявіть! Спитали, чи люблю я цукерки. От дурні запитання. Звісно, люблю!

КАМЕЛІЯ: А хто то був?

БОРЧИК: Не знаю.

ГОРОХ: Може це і був страшний Незнайомець.

БОРЧИК: Припиніть ви нарешті. Незнайомець не буде говорити про солодощі.

КАМЕЛІЯ (*рішуче*): Треба негайно розказати про це своїм батькам.

БОРЧИК: Що ж ви такі завидющі? Хоча я розумію. Адже ніхто вам не пропонує солодощі та не шле імейли.

КАМЕЛІЯ (*занепокоєно*): Імейли?

БОРЧИК (*поважно*): Так. Він цікавиться моїми справами.

ГОРОХ: Ти дорослим про це розказав?

БОРЧИК: А навіщо?

КАМЕЛІЯ: Ти неодмінно маєш розказувати батькам про такі листи. Неодмінно! Незнайомець випитує в тебе особисту інформацію, щоб завдати шкоди.

БОРЧИК: Це вас заavidки беруть. Бо ніхто у вас не питає, коли ти, сонечко, зі школи приходиш, чи сам, бідолашний, уроки робиш... Слухайте, ми начебто на каруселі збиралися? То чого тут стоїмо? А цукерки — то вже моя справа. Чим би ви не лякали мене, а свої солодощі я вам не віддам.

Дія друга

Ігровий майданчик.

Каруселі. Гойдалки. Друзям весело. Вони бігають одне за одним. Розкручують карусель. Грають у космонавтів.

БОРЧИК: Екіпаж готовий до злету?

ГОРОХ: Всі прибори в готовності!

БОРЧИК: Тоді злітаємо!

КАМЕЛІЯ: П'ять, чотири, три, два, один, пуск!

ВСІ РАЗОМ: У-у-у-у!

КАМЕЛІЯ: Летимо зі швидкістю світла.

БОРЧИК: Перший помічник, нам треба швидше, попереду завіса астероїдів.

ГОРОХ: Спробую додати швидкості...

ВСІ РАЗОМ: У-у-у-у!

До каруселі підходить темна фігура Незнайомця.

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: Ця карусель занадто повільна. Я знаю майданчик, де супершвидкісні крутилки... Пішли зі мною.

КАМЕЛІЯ і ГОРОХ: Відійдіть від нас, ми підемо до поліції!

Камелія швидко зупиняє карусель. Незнайомець щезає.

БОРЧИК (*невдоволено*): Що за паніка? І що такого, якщо ми підемо на кращі каруселі?

ГОРОХ (*обурено*): Невже ти не розумієш? Там немає ані гойдалок, ані цукерок. Це Незнайомець, і він заманює тебе, щоб викрасти.

КАМЕЛІЯ (*рішуче*): Я йду до поліції. Горошку, залишайся з Борчиком, щоб він у халепу не вскочив. І благаю, не йдіть з незнайомцем.

БОРЧИК (*бурчить*): Ой, та йди вже. З тобою забавки сьогодні якісь невеселі. Давай, Горошку, в піжмурки пограємо. Затуляй очі та жмури.

Горох затуляє очі. Борчик бігає майданчиком у пошуках де б заховатися. Камелія йде. Борчик біжить до дерев. Там тінь Незнайомця. Він підходить до кабанчика.

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: Ти любиш цукерки?

БОРЧИК: Аякже!

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: У мене їх багато. Дуже багато!

БОРЧИК: Правда?

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: Звісно, правда! Ходімо зі мною!

Борчик весело хрюкає та йде з Незнайомцем. Камелія з кінця сцени обертається. Жахається.

КАМЕЛІЯ і ГОРОХ: Борчик. Ні!!!

Незнайомец ховає Борчика у мішок. Камелія та Горох поспішають на допомогу. Незнайомец бачить їх, зупиняється, посміхається та махає їм рукою.

КАМЕЛІЯ: Ні, Горошку, не біжи. За ним бігти не можна, бо він і нас у свій мішок запхне.

ГОРОХ: Тоді бігом по допомогу!

Вони розвертаються, починають бігти в іншу сторону.

КАМЕЛІЯ: Сподіваюся, Незнайомец не встигне доїхати до Болота Безвісті.

Камелія біжить попереду. Горох дуже втомлений. Їх доганяє автомобіль.

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: Вас підвести?

КАМЕЛІЯ: Ні.

ГОРОХ: Так (хутко сідає у машину).

КАМЕЛІЯ (обертаючись): Ні! Не сідай! (Застережливо.) Там може бути...

З машини їй махає Незнайомец. Він ховає Гороха у мішок і швидко зникає.

КАМЕЛІЯ (кричить): Рятуйте! Незнайомец! (Камелія плаче.)

Підбігає поліцейський-пес.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ: Що сталося?

КАМЕЛІЯ: Пане поліцейський, допоможіть! Кабанця та мишеня викрав Незнайомец.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ (кричить у рацію): Перекрити всі дороги! (Звертається до Камелії.) Як це трапилось?

КАМЕЛІЯ (*крізь сльози*): Ми з Горошком попереджали Борчика, що треба бути уважним і обережним. І головне, золоте правило: нікуди, ніколи не йти з Незнайомцем! А Борчик (*плаче*) побачив цукерки, послухав Незнайомця і пішов за ним. І потрапив у мішок. А потім Горох сів в автомобіль і навіть не подивився, хто там сидить. От Незнайомець і вкрав їх!

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ: Ой-йой! Який кабанець нерозумний. А Горох, ніби й обачний, а припустився такої помилки. (*Дістає планшет.*) Кажеш, Незнайомець телефонував? Диктуй телефон Борчика.

КАМЕЛІЯ: Три жовті жолуді, один зелений і два коричневі.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ: Так-так-так (*переглядає щось*) Ось! Є! То був дзвінок із темного лісу, з Болота Безвісті. Чекай мене у поліцейському відділку.

Дія третя

Темний ліс. Крик сови, літають кажани. В далечині світяться очі диких тварин. Незнайомець несе мішок. Чується плач.

ГОРОХ (*скиглить у мішку*): Відпустіть нас...

БОРЧИК: Хочу до мами...

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: Хм, от придумали. (*Перекривлює.*) До мами, відпустіть. Ви самі цього захотіли!

БОРЧИК: Будь ласка...

НЕЗНАЙОМЕЦЬ: Ой, які приємні слова. Говоріть мені їх частіше. Адже вам нікому їх говорити (*вдає що розчулився*). Ви більше ніколи не побачите ані батьків, ані друзів.

ГОРОХ (*рішуче*): Відпустіть!

НЕЗНАЙОМЕЦЬ (*гримає*): Ніколи! Ось, ось і ви будете у Болоті Безвісті. Там ба-а-а-гато дурних

діток щезло. (*Мерзенно сміється.*) Бульк! І поглинуло їх болото. І ви, мілюзга теж щезнете. І ніколи вже не побачите ані сонечка, ані друзів, ані батьків.

Горох та Борчик плачуть. Незнайомець прямує далі з мішком. Страшні крики сови. Крізь крики сови чути поліцейську сирену. Незнайомець біжить. За ним поліцейський. Незнайомець кидає мішок. Зникає за деревами. Поліцейський ліхтариком освітлює кущі, дерева.

ГОРОХ та БОРЧИК (*кричать з мішку*): Ми тут. Ми тут! Рятуйте! Будь ласка!

Ліхтарик поліцейського освітлює мішок. Розв'язує. У мішку заплакані Горох та Борчик.

ГОРОХ та БОРЧИК (*плачуть*): Дякуємо!

Лісовий поліцейський відділок. Камелія дивиться на годинник

КАМЕЛІЯ: Хоч би встигли, хоч би встигли їх врятувати! Потрапивши до Болота Безвісті, діти не повертаються!

З'являється поліцейський, з ним набурмосені чумазі Горох та Борчик.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ: Приймай друзів!

Камелія кидається до друзів. Ой, вам пощастило. Ще кілька хвилин — і Незнайомець дістався б Болота Безвісті... (Зітхає.) Жодна дитина, яку він вкрав, не повернулася додому. На жаль, але таких неслухняних дітей багато. Тому завжди остерігайтесь Незнайомців.

БОРЧИК: Вибачте, це я винен. І Горох через мене втрапив у мішок.

ГОРОХ: Я теж винен. Був таким необачним!..

БОРЧИК: Так, я зрозумів, ніколи не відчиняти дверей, коли немає вдома дорослих.

ГОРОХ: Не відповідати на телефонні дзвінки, коли дорослі не вдома.

БОРЧИК: Не відповідати на листи Незнайомця. Не розмовляти з Незнайомцем на вулиці.

ГОРОХ: Не сідати з Незнайомцем у машину.

КАМЕЛІЯ: Нікуди не йти з Незнайомцем.

ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ: А коли ви зустріли Незнайомця або зрозуміли, що до вас пише чи телефонує Незнайомець, що треба робити?

ВІДПОВІДАЮТЬ РАЗОМ: Розказати дорослим або повідомити у поліцію!

Співають.

І нікуди, і ніколи, ані з дому, ані з школи,
з Незнайомцями не йди, не роби собі біди!

- Яке враження справила на тебе п'єса?
- На яку тему ця п'єса? Хто її **дійові особи**?
- Де в цій п'єсі **зачин**, **основна частина**, **кінцівка**?
- Чому цей твір називається **п'єса-казка**?

Поміркуйте разом. Чому в дійових осіб різне ставлення до Незнайомця?

Займи позицію

Чиї вчинки ви схвалюєте, а чиї — ні?

Камелії

Горошка

Борчика

Підготуйтеся до читання п'єси вголос. Скільки треба виконавців?

- Читаючи, звертайте увагу на вказівки авторки щодо інтонації і рухів дійових осіб.

Робота в парах. Які почуття викликає п'єса?

- Чи доводилось вам потрапляти в подібні ситуації? Розкажіть одне одному.
- Якби ви зустрілися з авторкою п'єси, про що б запитали?

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- ◆ Назви казок, які прочитав/прочитала у цьому розділі.
- ◆ Хто автор/авторка прочитаних байки і п'єси?
- ◆ Як потрібно поводитися з незнайомими людьми?

Розумію, можу пояснити...

- ◆ Для чого пишуться байки?
- ◆ Чому прочитані казки можна назвати **чарівними**?
- ◆ Чому Мауглі мав повернутися до людей?
- ◆ Які особливості побудови п'єси?

Вмію...

- ◆ Визначати головну думку в прочитаних творах.
- ◆ Знаходити висновок (мораль) байки.
- ◆ Визначати, які вчинки дійових осіб позитивні, а які — негативні.
- ◆ Брати участь в інсценізації казки-п'єси.
- ◆ Скласти план прочитаного твору та переказати його зміст.

Виявляю ставлення, почуття...

- ◆ *Хто з персонажів прочитаних творів справив/справила на тебе найбільше враження, хто викликав твоє співчуття?*
- ◆ *Чи погоджуєшся ти з висновками, які є у прочитаній байці?*
- ◆ *Які почуття викликає в тебе головний персонаж казки «Лисичка-комерсантка»?*

Роздивися **«Дороговказ читацьких вражень»** на початку розділу. Що б ти хотів/хотіла до нього додати або змінити? Склади свій дороговказ. Обговори його з рідними і друзями.

ЧУЄМО ВЕСНЯНІ ПЕРЕДЗВОНИ

Ви вже добре знаєте, що віршована мова має **рими**, **ритм**. Вона відрізняється особливою **виразністю**, **образністю**.

Поети й поетеси розповідають про природу так, що їхні спостереження, думки та почуття стають для читачів і читачок цікавими відкриттями, пробуджують уяву, спонукають до роздумів.

Читаючи вдумливо твори цього розділу, ви будете:

- знаходити, як по-різному описано у віршах небо, поле, дощ; які слова вжито, щоб передати різні стани природи, настрої і почуття людей;
- уявляти прочитане, проймаючись любов'ю до рідного краю;
- збагачувати своє мовлення образними висловами;
- дізнаватися з «**Медіавіконця**», як краще відсвяткувати Всесвітній день поезії.

З ЧОГО ПОЧИНАЄТЬСЯ ВЕСНА

Справді, з чого починається весна:
може, з проліска на тихому осонні,
з пісні жайвора дзвінкої, мов струна,
чи з мурашки, що проснулась на долоні?
Вже з-під снігу виповзає борозна,
і ріка уже звільняється від криги.
З тепловію починається весна,
з перших крапель і тривалої відлиги.
Пропливає угорі гусиний клин,
і над лугом знову чайка квилить-кряче.
Вогку грудочку кмітливий селянин
розминає в пучках довго і терпляче.

- Прочитай вірш уголос. Яку інтонацію ти добереш?
- А з чого починається весна для тебе? Розкажи.

Леонід Глібов

ХТО ВОНА?

Лиха зима сховається,
а сонечко прогляне,
сніжок води злякається,
тихенько тануть стане, —
і здалеку бистресенько
вона до нас прибуде,
кому-кому любесенько,
а діткам більше буде.

- Про що поет запитує? Яку дає відповідь на свої роздуми?
- Чи можеш продовжити перелік ознак ранньої весни?
- **Пригадай**, як називаються такі вірші.

ЛІЧИЛКА

Слухай, як лічити слід:
я — кульбаба,
ти — кульдід,
слухай, як лічити слід:
я — кульбаба,
ти — кульдід.
Я — весна,
а ти — зима.
Був мороз —
тепер нема!

- Які вірші про кульбабки ти знаєш? Розкажи.
- Доведи, що ця лічилка — вірш.

Вивчіть лічилку напам'ять і розіграйте її у ролях. Скільки учасників, на вашу думку, має бути в цій інсценізації?

Грім, дощ, вітер у кожную пору року — особливі. Це відзначають природознавці, зображують у своїх творах митці.

Почуття свіжості, захоплення змінами в природі ти відчуєш у поезіях відомих тобі авторів.

Микола Вінграновський

ГРІМ

Була гроза, і грім гримів,
він так любив гриміти,
що аж тремтів, що аж горів
на трави і на квіти.

Грім жив у хмарі, і згори
він бачив, хто що хоче:
налив грозою грім яри,
умив озерам очі.

А потім хмару опустив
на сад наш, на щасливий,
і натрусив зі сливи слив,
щоб легше було сливі.

Та тут до гromу навздогін
заговорила груша:
«Трусніть і грушу, дядьку грім,
бо важко мені дуже...»

І дядько грім сказав собі:
«Потрушу я і грушу,
бо небеса вже голубі
я покидати мушу».

- Які почуття викликав у тебе вірш? Розкажи.
- Яким ти уявляєш грім, описаний у вірші?
- Які звуки передають звучання гromу?
- Які весняні звуки, мелодії, крики передають радість весняного розмаю?

Андрій Малишко

ДОЩИК

Вихопивсь дощик поміж заграв:
чоботи сині, синя сорочка,
сині мелодії понапинав
з неба широкого аж до листочка,
синіми стрілами закресав,
сині листочки дрібно писав —
людям, озерам, лукам за обрій,
ох і смішний же!

І добрий-добрий!
І запрозорились водні гущі,
і посміхнулись темні пущі,
навіть дуби із важкої породи
чухали голови від насолоди.
...Вихопивсь дощик поміж заграв.

- Яким змальовано дощик у вірші? Який колір переважає в його описі? Яким ти уявляєш цей дощик?
- Які слова вказують на те, що дощ з'явився **раптово** і що він дуже **сильний**?
- У яких віршах інших авторів й авторок ти читав/читала про казковий образ дощу?
- Вивчи напам'ять «весняний» вірш, що тобі сподобався найбільше. Прочитай його вдома. Розпитай своїх рідних, які вони знають вірші про весну.

У другу неділю травня свято — **День матері**. Це світле родинне свято, започатковане в Америці і відроджене в Незалежній Україні. Нині воно входить у повсякденний звичай шанування жінки — матері, бабусі.

В усній народній творчості й авторських творах знайдемо дуже багато прислів'їв, пісень, казок, поезій, де вшановується лагідна, працьовита, красива, турботлива, щедра на добро й ласку **мама, матуся, мамусенька, матінка, неня...**

Дмитро Павличко

МАТИ

Перше слово — **Мати**,
друге — **Україна**,
так учився розмовляти
я, мала дитина.

Кожне слово пахне,
мов листочок м'яти.
Та, мов квітка з короваю,
пахне слово **Мати**.

Кожне слово світить
гранями рубіна,
але сяє, наче сонце,
слово **Україна**.

- Прочитай уважно вірш. Із чим у тебе співвідносяться слова **мати**, **Україна**?
- Розкажи про це своїм рідним. Розпитай їх про враження від цього твору.

◆ Прочитай вірш.

Вічний зв'язок

Федір Петров

ЩО ПОЧИНАЄТЬСЯ З МАЛОГО?

З дрібної зернинки росте буйний колос.
Шумлять, наче море, безмежні лани.
У скрипки струна, мов тонісінький волос,
а як вона грає — ти тільки торкни.

Із бруньки весною — і листячко, й квіти,
і плід соковитий на вашім столі.

Із жолудя — дуб, що пустив пишні віти,
стоїть, ніби витязь, на рідній землі.

Росте з немовляточка геній великий,
з малої іскринки — великий вогонь.

І десь з ручаїв починаються ріки.

Журавлик летить з материнських долонь.

- Як би ти дав/дала відповідь на запитання, що є назвою вірша?
- **Вислови свою думку.** У природі, суспільстві, родині — все взаємопов'язане. Як ти вважаєш, чому?

Робота в групах. Доповніть вірш, навівши власні приклади зв'язків і взаємодії у світі.

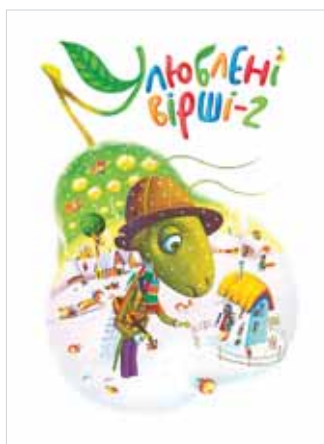
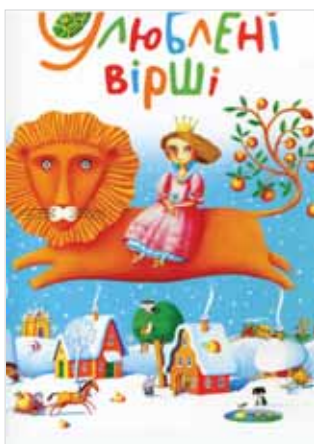

МЕДІАВІКОНЦЕ: ЯК ВІДЗНАЧИТИ

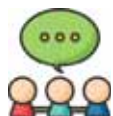
Всесвітній день поезії

 Роздивіться обкладинки серії книжок, виданих у добре відомому вам видавництві «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА». Що привернуло вашу увагу насамперед?

А у вас є улюблені поезії? Розкажіть про них друзям.

21 БЕРЕЗНЯ — ВСЕСВІТНІЙ ДЕНЬ ПОЕЗІЇ

Доберіть своє гасло до Всесвітнього дня поезії.
Обговоріть його.

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- ◆ Назви прочитаних віршів та прізвища їхніх авторів чи авторок..
- ◆ Які ознаки має віршована мова?
- ◆ Що таке акровірш?
- ◆ Чому при читанні віршів важлива інтонація?

Розумію, можу пояснити...

- ◆ Чому у вірші Дмитра Павличка перше слово — **Мати**?
- ◆ З яким почуттям написав свій вірш Микола Вінграновський?
- ◆ Що починається з малого?

Вмію...

- ◆ Знаходити у віршах рими, образні вислови.
- ◆ Визначати почуття, з якими поети змальовують картини природи.
- ◆ Прочитати виразно вивчені напам'ять вірші.
- ◆ Розповісти про свої враження від прочитаного.

Виявляю ставлення, почуття...

- ◆ Які вірші тебе зацікавили особливо? Чим саме?
- ◆ Чи погоджуєшся ти із тим, що світ природи — це справжнє диво?
- ◆ До якого вірша ти б хотів/хотіла намалювати ілюстрацію?
- ◆ Які картини та явища природи, що їх описано у віршах, ти спостерігав/спостерігала в житті?

Прочитай **«Дороговказ поетичного настрою»** на початку розділу. Що б ти хотів/хотіла до нього додати або змінити? Склади свій дороговказ. Обговори його з рідними й друзями.

ФАНТАЗУЄМО, ТВОРИМО І МРІЄМО

Швидко промайнули чотири роки у початковій школі. Ви навчилися не лише читати, писати, лічити, досліджувати світ... **Ви навчилися думати, спілкуватися, дружити, вірити в себе, висловлювати свої почуття.**

І переконалися в тому, що фантазія, творчість, натхнення, прагнення змінити світ на краще, віра в себе та інших дуже важливі у щоденному житті.

Читаючи вдумливо твори цього розділу, ви будете:

- уявляти прочитане, продовжувати твір, римувати слова, створювати казки, вірші, малюнки, грати сценки, вистави;
- готувати **мініпроект — стіннівку «Прощання з початковою школою»**, у якій підсумуєте, як ви змінилися за роки навчання;
- замислюватися над тим, як книжка і читання допомагають вам стати успішними й щасливими.

Фантазери, мрійники люблять змінювати світ, створювати щось нове. Основа цього — **творче сприймання, уява, натхнення**. Прочитай твори, у яких герої вміють подивитися на звичні речі, події по-іншому, по-своєму. **І сказати своє слово!**

- **Поміркуй**, про що йтиметься у вірші.
- Про кого можна сказати — **Новинка́р**?
- Які споріднені слова ти можеш дібрати до цього слова?

Степан Пу́шик

НОВИНКАР

Ще в літа далекі, сиві,
про які лиш чув школяр,
**жив поміж людей кмітливий,
мудрий хлопчик Новинкар.**
Він колись шукав травицю,
у якої сік — медок,
а натрапив на пшеницю —
виріс дикий колосок!
Скуштував смачну зернину:
— Що ж із неї проросло б?.. —
**Народився в ту хвилину
в ньому перший хлібороб.**
Вітерець весняний віяв,
біг із лугу в темний ліс...
Новинкар пшеницю сіяв,
щось наспівував під ніс.
З часом нивка невеличка
розросталася, бо ж, бач,
всім сподобалась пшеничка,
пресмачний пшеничний харч.

Ліс валили. Поле чорне
засівали. Брали серп.
**Новинкар придумав жорна —
зерна каменем розтер.**

Потім смачно пахло тісто.
— Як робив це, хлопче, ти? —
Показав.

— Так можна ж їсти!
А якби іще спекти?!
Смачно!

Запах носить вітер.
Вже не б'ють пшеничку — тнуть:
народився хліб на світі
та й почав безсмертну путь!
Лиш від жорен мліли руки.
Новинкар задумавсь: «Як?!»

**Хай нам вітер камінь крутить!
Так він видумав вітряк.**

Жорна так вітри крутили,
що вітряк молоть почав.
А забракло вітру сили —
млин молоти перестав...

Люди думали тривожно:
що ж робити? І тоді
Новинкар сказав, що можна
млин зробити на воді...
Зазнавав і щастя, й суму,
та мудрішав хлопчик, ріс,
вже й електрику придумав,
щоб світила людям скрізь.
Відкриває хлопець тайни
і дарує залюбки

кораблі, нові комбайни,
тепловози, літаки.
Новинкар міста будує,
добуває нафту, газ.
Новинкар людей лікує,
Новинкар навчає нас.
Завжди Новинкар між нами,
він працює і співа...

**Будьмо й ми Новинкарями,
та лише не на словах!**

- Як би ти пояснив/пояснила смисл слова **Новинкар**?
- Поміркуй: про одного Новинкаря розповідає поет чи про багатьох людей?
- Як ти розумієш вислів **«Завжди Новинкар між нами...»**?

Робота в групах. Вірш «Новинкар» було написано багато років тому, ще в минулому столітті. Осучасніть його і підготуйте переліки важливих справ, якими можуть опікуватися сьогоднішні новинкарі.

- ◆ **Висловіть свою думку. Роздивіться** репродукції картин сучасного чеського художника **Павела Кучинського**. Як ви їх зрозуміли? Від чого застерігає нас автор? До чого закликає? Придумайте до них назви. Обговоріть.

МЕДІАВІКОНЦЕ: мініпроект «Наша випускна стіннівка»

👍 Прочитай вірш. Які почуття він у тебе викликав?

Тетяна Майданівич

ПРОЩАННЯ З ПОЧАТКОВОЮ ШКОЛОЮ

Травень гілочку бузкову
літу подає,
в нашу школу початкову
ми востаннє йдем.
Нашій школі початковій
кажемо: «Прощай!
Нас, дорослих, тільки в гості
ти з цих пір чекай».

В перший клас ми йшли несміло,
нас вели батьки.

А тепер в середню школу
підем залюбки.

Будем вчительку найпершу
завжди пам'ятать,
бо вона, як сонце, вміла
вчить — і зігрівать!

Вже квітує за порогом
літо — і літа,
вже готує всім букети
осінь золота.

Там нові книжки й оцінки,
поруч — п'ятий клас,
і години для навчання,
і для свята — час.
...Травень гілочку бузкову
літу подає,
в нашу школу початкову
ми востаннє йдем.
Нашій школі початковій
кажемо: «Прощай!
Нас, дорослих, тільки в гості
ти з цих пір чекай!»

Продумайте разом із однокласниками і однокласницями, якою буде ваша випускна стіннівка. Які слова подяки ви хочете сказати початковій школі?

У яких справах люди виявляють свою **творчість**? Так, у дуже різних: піснях, віршах, картинах, нових приладах... Ця якість є і в тебе, і у твоїх ровесників і ровесниць.

Треба тільки бути уважними, спостережливими, щоб не загубити своєї співучої пір'їнки, підтримувати інших, які прагнуть створити щось своє.

Повір

у себе

АРФА ДЛЯ ПАВУЧКА

Леся Мовчун

Набір до музичної школи ось-ось мав закінчитися. Цього року, як і завжди, запрошували бджілок у клас хорового співу, а коників — гри на скрипці, комарів — на сопілці, а павучків — у клас гри на сонячній арфі. Для павучків програма вважалася найскладнішою. Учні, перш ніж узятися до гри, вчилися виготовляти свій інструмент. У лісі вибиралися дві гілочки, між якими проходили тоненькі сонячні промінці. Майстерні музиканти ткали павутинки необхідної товщини і на правильній відстані. Тоді струни самі бриніли від сонячного проміння. А коли вітер хитав гілля, промінці миготіли і створювали просто неймовірні мелодії!

— Як вам пощастило! — зітхала котрась із матінок. — Вашого малюка узяли до музичної школи! А мій наплів такого павутиння, що вуха екзаменаторів не витримали. І наступного року заборонили вступати!

Невдасі залишалося хіба що йти до ткацької школи і все життя виготовляти в темних нетрях цупку та густу павутину, що не пропускає навіть дощової води. Ту воду пили птахи й дякували павучкам за добру справу. Павучки-дощоміри, можливо, потайки шкодували, що не стали музикантами, але знали: без них ліс був би не той.

Отже, набір до музичної школи завершувався. Карпикова мама поспішала. Вона притисла Карпика до себе і спускалася на павутинці з високої берези.

— Нас повинні вислухати. Усі пам'ятають Волошка-музику! А ти його син, — шепотіла мама Карпику. — Музикальні здібності передаються у спадок — це річ відома!

— А як моя сонячна арфа не вийде?

— Вийде, обов'язково вийде!

— А як не вийде — я вас осоромлю?

— А як вийде — прославиш рід!

Карпик замовк. Вони з мамою говорили про різне.

Мама правила своєї¹:

— На Волошкові концерти, пам'ятаю, квитки замовляли з інших лісів. Тиха галявина давно вже не чула такого майстра. Ось лишень закінчуй школу — таткове місце тебе вже чекає, — міркувала вона вголос. — Так, так! І таткова слава — обов'язково!

Павучишині лапки хутенько перебирали павутину, і Карпик з більшою цікавістю оглядав ліс, аніж прислухався до мрій своєї матінки. Йому було ніяково від задалегідь приписуваної слави, яку він ще не заслужив. І взагалі — невідомо, чи й заслужить...

Мабуть, кожному павучкові його мама говорила щось дуже схоже. І тому найголовнішого іспиту всі вони чекали з хвилюванням. І готувалися — шукали підхожі гілочки й дожидали сонячної погоди.

Вночі Карпикові не спалося. Назавтра сороки обіцяли гарну погоду. Власне, розхмарюватися почало опівночі. Раптом стало тихо-тихо. Розквітли нічні фіалки, гарячими вогниками спалахнули світлячки. А крону

 ¹ *Правила своєї* — говорила про своє.

дерев пронизало молочно-біле місячне сяйво. Карпик завмер, мов причарований ніччю. Цій красі бракувало одного — звучання струн-павутинок. І Карпик протяг між дубовими гілочками сім струн. Відійшов убік і мало не заплакав. Це була місячна арфа. Вона грала зовсім не так, як сонячна — тихіше, проникливіше, сумніше, а від того на душі ставало легко і чисто.

...Двадцять сім концертів мали вислухати екзаменатори. Вони пам'ятали батьків, і дідів, і прадідів цих павучат. І знали про музику більше, ніж будь-хто в лісі. Двадцять шестеро щасливчиків уже могли називати себе учнями. Двадцять сьомий, Карпик, чекав на суворих учителів біля своєї місячної арфи. Талант Тарантулович, директор школи, постукав диригентською паличкою об дубову кору. Екзаменатори і слухачі, вмостившись на траві, замовкли. Але арфа мовчала. Карпикова мамуся шепнула синочкові: «Поправ листочки, підтягни останню струну. Роби ж бо що-небудь!» Карпик слухняно заліз на гілку і завоштузвився біля своєї арфи. Талант Тарантулович надув черевце і нетерпляче перебирав якісь папери шістьма лапками.

— Один у нас завжди провалюється, — загомоніли вчителі. — Талантів, а надто таких, як Талант Тарантулович, меншає. Хай стає дощоміром — теж гарна справа.

Врешті й директор сказав останнє слово.

— Павучок Карпик вступний іспит не склав, і йому забороняється назавжди пробувати свої сили в музиці.

— Що ти накоїв! — забідкалася Павучиха. — Я ж тебе щодня водила на концерти, я ж тобі щовечора розповідала про татуся, Волошка-музику!

— Мамо, вона в мене грала! Це місячна арфа. Сюди треба приходити вночі.

— Вночі-і-і? — недовірливо протяг Талант Тарантулович і хрипло засміявся. — Ніколи, запам'ятай, ніколи не було й не буде місячної арфи! А вам, матусю, хай буде соромно удвічі: ваш син не лише нездара, а ще й брехун.

Карпикова матуся гірко плакала до півночі, аж поки не заснула на дубовому листочку. А коли викотився на небесний пруг повний місяць, зазвучала місячна арфа. Павучиха боялася розплющити очі. «Це мені сниться... Ще жодна арфа не грала так солодко!» А вранці Павучиха міцно обійняла Карпика і сказала:

— Синку, ти й справді гідний свого батька. Колись це зрозуміють й інші. А зараз вибирай собі дорогу. Вона буде важкою, та не полишай своєї справи — роби місячні арфи!

- Яку арфу зробив павучок Карпик?
- Чому вона в нього не звучала на концерті?
- Які почуття переживала його мама? А павучок?

Що побажала Павучиха своєму синочкові?
Пофантазуй. Як ти уявляєш місячну арфу?

Роздивися репродукції картин американського художника **Тимоті Мартина**. Чи можна їх вважати ілюстраціями до казки? Намалюй власні ілюстрації (за бажанням).

ЖАР-ПТАШКА

Було, чи здавалось, чи снилось Іванку,
що кожного ранку, що кожного ранку
жар-пташка літає понад двором,
торкає його золотавим пером.

Перо золотаве Іванка лоскоче,
хлопчина швиденько розплющує очі
і миттю встає, у вікно визирає,
а тільки жар-пташки вже й сліду немає.

Іванко хутчій вибігає із хати,
бо хочеться хлопцю її наздогнати.
За ним вибігає уся дівтора
шукати хоч сліду її чи пера.

Ви, хлопчики любі і любі дівчата,
коли пощастить вам пташину побачить,
скажіть нам, будь ласка, коли це не тяжко,
бо хочеться Йванку торкнути ту пташку.

- Як пробуджується Іванко щоранку? Чого він не може побачити жар-пташку? Яку народну казку ти про неї пам'ятаєш?
- Вислови різні припущення: для чого Йванко хоче торкнути цю пташку?
- А ти мрієш побачити жар-пташку? Якою ти її уявляєш?

**Хай твоя мрія
здійсниться!**

ПЕРЕВІРЯЮ СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ

Знаю...

- ◆ Ким хотів стати павучок Карпик?
- ◆ Хто автор/авторка вірша «Жар-пташка»?

Розумію, можу пояснити...

- ◆ Як ти зрозумів/зрозуміла назву розділу?
- ◆ Що об'єднує твори, які ти прочитав/прочитала в розділі?
- ◆ Чому Павучиха побажала своєму синові робити місячні арфи?

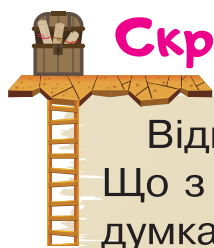
Вмію...

- ◆ Розрізнити тексти різних видів.
- ◆ Визначити послідовність подій у казці «Арфа для павучка».
- ◆ Придумати ланцюжки римованих слів.

Виявляю ставлення, почуття...

- ◆ Які вчинки персонажів прочитаних творів виявляли їхнє бажання щось створювати?
- ◆ Що на уроках літературного читання у цьому році було для тебе найцікавішим, а що — найскладнішим?
- ◆ Чи можеш ти себе назвати справжнім читачем/читачкою?

Роздивися «Дороговказ успішної і щасливої долі» на початку розділу. Що б ти хотів/хотіла до нього додати або змінити? Склади свій дороговказ. Обговори його з рідними і друзями.

Скринька очікувань

Відкрийте скриньку очікувань. Знайдіть свої записи. Що з очікувань справдилося, а що — ні? Обміняйтеся думками про свої «книжкові» очікування на майбутнє.

ЗМІСТ

ПИШАЄМОСЯ РІДНОЮ КРАЇНОЮ

<i>Володимир Сосюра. Як не любить той край...</i>	5
<i>Ліна Костенко. Усе моє, все зветься Україна</i>	5
<i>Надія Кир'ян. Євшан</i>	6
<i>Дмитро Білоус. У назвах міст і сіл...</i>	7
<i>Алла Коваль. Знайомі незнайомці</i>	7
<i>Володимир Лучук. Скільки річок в Україні?</i>	10
<i>Василь Сухомлинський. Не забувай про джерело</i>	11
<i>Галина Кирпа. Мова моя</i>	13
Медіавіконце: як стати поінформованою людиною?	14

ЗАМИСЛЮЄМОСЯ НАД СТОРІНКАМИ КНИЖОК УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА

<i>Тарас Шевченко. Вітер віє-повіває...</i>	19
<i>Тарас Шевченко. Вітер з гаєм розмовляє...</i>	19
<i>Тарас Шевченко. Реве та стогне Дніпр широкий...</i>	20
<i>Іван Франко. Дивувалась зима...</i>	23
<i>Іван Франко. Дрімають села...</i>	24
<i>Леся Українка. Давня весна</i>	25
Медіавіконце: Вікіпедія і вікіпедисти	27

ВІДКРИВАЄМО СВІТ ЛІТЕРАТУРНИХ БАЙОК, КАЗОК І П'ЄС

<i>Леонід Глібов. Зозуля й Півень</i>	31
<i>Джозеф Редьярд Кіплінг. Мауглі йде до людей (Уривок із книжки «Книга джунглів»)</i>	34
Медіавіконце: буктрейлер	40
<i>Галина Гузовська-Корицька. Лисичка-комерсантка</i>	42
<i>Світлана Конощук. Обережно, Незнайомець! (П'єса-казка)</i>	49

ЧУЄМО ВЕСНЯНІ ПЕРЕДЗВОНИ

<i>Вадим Скомаровський. З чого починається весна</i>	59
<i>Леонід Глібов. Хто вона?</i>	59
<i>Анатолій Камінчук. Лічилка</i>	60
<i>Микола Вінграновський. Грім</i>	60

Навчальне видання

САВЧЕНКО Олександра Яківна
КРАСУЦЬКА Ірина Володимирівна

Українська мова та читання

Підручник для осіб з особливими освітніми потребами
(Н 54.1 – Н 54.2)
4 клас
(у 4-х частинах)

Частина 4

(відповідно до Типової освітньої програми
колективу авторів під керівництвом О. Я. Савченко)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

ВИДАНО ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ КОШТІВ. ПРОДАЖ ЗАБОРОНЕНО

Головна редакторка *І. В. Красуцька*
Редакторка *О. О. Герасимова*
Головна художниця *І. П. Медведовська*
Технічний редактор *Е. А. Авраменко*
Коректорки *С. В. Войтенко, Л. А. Еско*
Малюнки художниці **Олени Харченко**

У підручнику використано світлини *Т. Будкевич, С. Клименка, В. Соловійова*,
матеріали сайтів Національної бібліотеки України для дітей (www.chl.kiev.ua),
«Весела абетка» (www.abetka.ukrlife.org), «Читанка» (www.chytanka.com.ua),
а також ілюстрації з вільних інтернет-джерел
(с. 5, 6, 10, 11, 13, 14, 17, 18, 20–22, 24, 25, 27, 30, 33 (портрет Дж. Кіплінга роботи
художника Дж. Коллье), 46, 55, 56, 59, 62, 64, 69–71, 75, 76)

Формат 84x108 ¹/₁₆. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 8,400 + 0,42 форзац.

Обл.-вид. арк. 8,00.

Зам. №

Наклад 2293 пр.

ТОВ «Український освітянський видавничий центр «Оріон»

Свідоцтво «Про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції»
Серія ДК № 4918 від 17.06.2015 р.

Адреса видавництва: вул. Миколи Шепелева, 2, м. Київ, 03061

Віддруковано

у ТОВ «КОНВІ ПРІНТ».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 6115, від 29.03.2018 р.
03680, м. Київ, вул. Антона Цедіка, 12

ISBN 978-966-991-183-4

9 789669 911834